

Türkiye’de İlk Özel Hukuk Okulu Açma Teşebbüsü¹

Doç. Dr. Mustafa GENÇOĞLU

Uşak Üniversitesi,

Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

mustafa.gencoglu@usak.edu.tr

Orcid Id: 0000-0002-5276-7241

Özet

Osmanlı İmparatorluğu’nda klasik dönemde hukuk eğitimi medreselerde verilmekteydi. Ancak Tanzimat reformlarıyla ortaya çıkan Osmanlı hukuk sisteminde yaşanan değişim ve Batılı mahkemelerin kurulmasıyla modern hukuk eğitimiyle yetişmiş nitelikli personele ihtiyaç duyuldu. Bu eksikğin giderilmesi için 1870’lerden itibaren akademik seviyede hukuk tahsiline başlanmıştır. Araştırmamızda modern hukuk eğitimiyle ilişkili tarihi süreç kısaca verildikten sonra Türkiye’de ilk özel hukuk mektebi açma girişimine dair detaylar irdelenmiştir. Bu girişim, eğitim tarihine dair arşivde çalışılırken bir tesadüf eseri Maarif Nezareti, Heyet-i Teftişîye Fonu’nda bulunan belgeler sayesinde keşfedilmiştir. Bu çalışmayla bu teşebbüsün safahatı, amacı ve sonucu değerlendirilmeye çalışılacaktır. Böylece konuya dair yeni araştırmalar için bir zemin teşkil etmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Hukuk Eğitimi, Özel Hukuk Okulu, Türk Hukuk Tarihi

Attempt to Open the First Private Law School in Turkey

Abstract

In the classical period of the Ottoman Empire, legal education was given in madrasahs. However, with the change in the Ottoman Legal system that emerged with the Tanzimat reforms and the establishment of Western courts, qualified personnel trained with modern legal education were needed. In order to eliminate this deficiency, law education at the academic level has been started since 1970s. In our research, after the historical process related to modern legal education was given briefly, the details of the attempt to open the first private law school in Turkey were examined. This attempt was discovered by chance, thank to the documents found in the *Maarif Nezareti, Heyet-i Teftişîye* Fund,

¹ Bu araştırma, Uluslararası Osmanlı Mektepleri Sempozyumu’nda (17-19 Kasım 2021, Yalova) aynı başlıkla sunulmuş tebliğden üretilmiştir.

Türkiye’de İlk Özel Hukuk Okulu Açma Teşebbüsü

while studying in the archive about the history of education. In this study, the stage, purpose and result of this attempt will be tried to evaluate. Thus, it is aimed to form a basis for new researches on the subject.

Keywords: Legal Education, Private Law School, Turkish Legal History

Giriş

Osmanlı Devleti’nin klasik döneminde hukuk eğitimi medreselerde yapılırdı. Tanzimat pek çok alanda olduğu gibi Osmanlı’nın hukuk sisteminde de önemli yeniliklerin ve değişimin habercisi oldu. Osmanlı yargı teşkilatında yaşanan değişim ve batılı usuldeki mahkemelerin kuruluşuyla birlikte medrese eğitimi almış kadı ve naipin dışında, modern hukuk eğitimi almış nitelikli personele ihtiyaç duyuldu. Bu bağlamda Osmanlı İmparatorluğu’nda yüksekokul seviyesinde ilk modern hukuk mektebi açıldı (1874). Tarihi süreçte hukuk eğitime dair önemli gelişmeler yaşandı. Nitekim bu süreç, ilk bölümde asıl konunun tarihi bağının ve arka planının görülebilmesi için, kısaca ele alınmıştır.

Başbakanlık Osmanlı Arşivinde yapılan çalışmalar esnasında Türkiye’de ilk olarak 1920’de bir özel hukuk okulu açma girişimine ilişkin belgelere rastlanılmıştır. Dolayısıyla bu araştırma konusunun temel kaynağını, Arşivdeki Heyet-i Teftişîye Fonunda yer alan belgeler ve konuya ilişkin diğer kaynaklar oluşturmaktadır. Bu çalışmayla özel hukuk mektebi açma teşebbüsünün amacı, içeriği ve sonucu değerlendirilerek ortaya konulması hedeflenmektedir.

1. Modern Hukuk Eğitiminin Kısa Tarihçesi

1870’li yılların başında Nizamiye mahkemeleri teşkilatı tamamlanarak, Fransa’dan alınan Batı modeli bir yargı örgütü kurulmuş oldu (Bozkurt, 2010: 125). Kaçınılmaz olarak bu mahkemelerde çalışacak niteliğe sahip personele de ihtiyaç duyuldu. İlk olarak 02 Temmuz 1870’te bir yıllık öğrenim süresine sahip *Kavânin ve Nizâmât Dershanesi* açıldı (Ergin, III, 1941: 893-894; Demirel, 2010: 99-100). Bu hususta asıl gelişme 1874 yılında Mekteb-i Sultani içerisinde açılan Mekteb-i Hukuk-ı Sultani ile gerçekleşti (Koyuncu, 2012: 169-170). Ancak Osmanlı’da ilk modern hukuk mektebi olan bu okulun eğitim hayatı kısa sürmüş, 1878’de sona ermiştir (Ergin II, 1940: 581-592

BAK). Çok geçmeden bugünkü İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi'nin esasını teşkil eden Hukuk Mektebi, 20 Ekim 1878'de (22 Şevval 1295) nizamnamesi yayımlanarak 17 Haziran 1880'de açıldı (Ergin, III, 1941: 898; Demirel, 2010: 100-101). Hukuk Mektebi'nin idaresi başta Adliye Nezareti'ne bağlıyken 28 Aralık 1886'dan sonra Maarif Nezareti'ne devredildi (Demirel, 2010: 101). Mektebe girmek için rüştiye mezunu olmak yeterli görülmekteydi. Ancak okula sadece rüştiye mezunları değil medreseliler ve iyi lise tahsili görmüş öğrenciler de kayıt olmuştu. Öğretim en aşağı seviyedeki öğrenciye göre düzenlenmesi sebebiyle programa birçok dil ve kültür dersleri konmak zorunda kalınmıştır (Ergin, III, 1941: 906-907). Zamanla idadi mezunlarının sayısı artıp mektep, ihtiyaç duyduğu eğitim seviyesine sahip öğrencilere kavuşunca bu derslerin birçoğu programdan çıkarılabilmiştir (Ergin, III, 1941: 913). Adliyedeki personel açığına karşın mektep mezunlarının yeterli sayıda olmaması Hukuk Mektebi diplomalı olmayanların istihdam edilmesini zorunlu kılmıştır.

Okul, 1900'de açılan Darülfünun'un bir şubesi olmakla birlikte, müstakil bir şekilde idare edilmeye devam edildi (Koçer, 1991: 137). II. Meşrutiyet'in ilanından sonra 1909'da okul Darülfünuna katıldı ve Hukuk Fakültesi adını aldı (Ergin, IV, 1942: 1115-1116). Meşrutiyet'in ilanı ile okulun kapısı talep eden herkese açıldığı için talebe sayısı aşırı artış göstermiştir. Bu süreçte ilkokul öğretimi görmemiş olanlar bile okula dinleyici olarak kaydoldular. Bunlardan bazıları daha sonra asli öğrenciler arasına alınmıştır. Fakat bu durum, okulun öğretim kalitesini olumsuz etkilediğinden 1909'dan itibaren öğrenci alımıyla ilgili daha sıkı tedbirlerin alınmasını zorunlu kılmıştır (Ergün, 1996: 278). Öte yandan Sultan II. Abdülhamid'in yükseköğretimi vilayetlere yayma politikasının bir sonucu olarak 1907 yılında Bağdat, Konya ve Selanik'e birer Hukuk Mektebi açılmıştı (Ergün, 1996: 279). Bunlar II. Meşrutiyet'ten sonra Darülfünuna bağlı birer okul olarak çalışmalarına devam ettiler. Ancak Balkan bozgunu dolayısıyla Selanik Hukuk Mektebi kapatıldı. Bu okulun öğretim kadrosunun nakliyle, ilk önce İzmir'de kurulmak istendi; fakat daha sonra bu fikirden vazgeçilerek 1913 Ekim'inde Beyrut'ta açıldı (Ergin, III, 1941: 715; Ergün, 1996: 280). Ancak bu okullar I. Dünya Savaşından sonra kapatılmıştır (Ergin, III, 1941: 918). Mevcudiyetini sürdüren Darülfünun Hukuk Fakültesi'nde ise, çeşitli düzenlemelerle öğretim programlarında bazı iyileştirmeler yapılmıştır.

2. İlk Özel Hukuk Okulu Açma Girişimi

Hukuk eğitimi ve okulu hakkında kısa bilgiden sonra Osmanlı arşivi belgelerinden tespit ettiğimiz Türkiye’de ilk defa özel hukuk okulu açma teşebbüsü konusuna geçebiliriz. İlk olarak Mahmud Cevad’ın 1879’da teşkil olduğunu belirttiği “hususî Hukuk Mektebi” konusuna açıklık getirmenin faydalı olacağını düşünüyoruz.

Mahmud Cevad, Mekteb-i Sultani’de birkaç sene öğretimden sonra Hukuk Mektebi kapatılınca bu okulun muallimlerinin hususî bir Mekteb-i Hukuk teşkil ederek 27 Muharrem’de (27 Muharrem 1296/21 Ocak 1879) derslere başladıklarını, fakat bu mektebin kısa ömürlü olduğunu belirtmektedir (Mahmud Cevad, 2001: 194). Ergin eserinde (III, 1941: 895) muallimlerinin maaş almaktan ders vermelerinden dolayı okul için hususî tabirinin kullanıldığını belirtmektedir. Nitekim Ergin, bir sadaret tezkiresine göre, Mekteb-i Sultani’ye bağlı olup daha sonra Padişahın himayesi altına alınan Hukuk Mektebi muallimlerinin 1879’da maarif bütçesinin izin vermemesinden dolayı fahri olarak hizmet ettiklerini ve istidaları üzerine 1296/1880 başından itibaren bunlara maaş verilmesinin uygun görüldüğünü aktarmaktadır. Buradan mektep kapanınca, hocaların bir müddet kendi inisiyatifleriyle ücret almaksızın ders verdikleri ve dolayısıyla özel bir statüde olmadığı anlaşılmaktadır. Asıl olarak Osmanlı’da ilk özel hukuk açma başvurusu ise arşiv belgelerinden tespit edebildiğimize göre 1920’nin Kasım ayında gerçekleşmiştir.

Konuya dair bilgiler, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Maarif Nezareti, Heyet-i Teftişîye Fonundaki 9 numaralı dosyadaki 52, 54 ve 68 numaralı belgelerde yer almaktadır. Mektep açma müracaatı ilk defa, İstanbul Maarif Müdürlüğü’nün Maarif-i Umumiye Nezaretine 11 Teşrin-i Sani 1336/11 Kasım 1920 tarihli yazısında geçmektedir.² Buna göre Menba’ül-İrfan Mektebi ismindeki hususî bir mektebin kurucusu olan Nuri Bey, Müdürlüğe verdiği bir dilekçe³ ile Aksaray’da Oruç Gazi Mahallesinde bir özel hukuk mektebi açma talebinde bulunmuştur. Mekâtib-i Husûsiye Talimatnamesinin⁴ 11. maddesi uyarınca Nuri Bey’e mektep için kuruluş ruhsatı verilmesi

² Bu yazının aslı için bkz. Ek I.

³ Maalesef konuya dair belgeler arasında Nuri Bey’in dilekçesi bulunmamaktadır.

⁴ Bahsi geçen Talimatnâme, Osmanlı Devleti’nde 20 Ağustos 1331/1915’te yayımlanan özel okullara ilişkin 8 fasıl, biri geçici olmak üzere 46 maddeyi içeren ilk kapsamlı yönetmeliktir. Ancak işgalle birlikte bu maddelerin doğal olarak yabancı devletlerin okul açmasını zorlaştıran hükümleri uygulanmamıştır. Bu talimatname, sadece bazı tabirleri değiştirilerek, Cumhuriyeti’n 1923 tarihli özel okullar hakkındaki mevzuatının hemen aynısını teşkil etmiştir (Unat, 1927: 312). Bu talimatname için bakınız (Mekâtib-i Husûsiye Talimatnâmesi, 1339).

gerekiyordu. Talimatnamenin İkinci Faslında “Tesis ve Küşâd Şerâiti” başlığı altında yer alan 10 maddeden ilki olan 11. maddeye göre, hususi okulların kurulması öncelikle ruhsatname almaya bağlıdır. Bunun için kurucuları tarafından dilekçeyle başvurulur. Kurucu Türkiyeli ise bu dilekçe onun tarafından, Türkiyeli cemaat, cemiyet veya şirketlerden biri ise cemaat reisleri veya şirket sorumlu müdürü tarafından valilere veya müstakil mutasarrıflara verilir. Eğer okul kurucusu yabancı uyrukluysa Maarif Nezaretine verilir. Bu dilekçeye, ilk olarak kurucunun ismi, şöhreti ve diğer ayırıcı vasıfları, ikamet yeri, ecnebi ise hangi devletten olduğu; Mektebin derecesi, hangi köy veya mahalde açılacağı, daimî masraflarının nasıl karşılanacağı, erkeklere veya kızlara mahsus leyli veya nehari olduğuna dair bilgilerle yer alacaktı. Bunlara ilaveten kurucunun nüfus tezkiresinin tasdikli kopyası, eğer yabancı ise uyruğunu gösteren belgenin mensup olduğu konsoloshanece tasdikli sureti ve iyi hal belgesi de bulunacaktı. Bu dilekçe ile ekleri Maarif idaresiyle Meclis-i İdarece incelenip uygun görüldüğü takdirde ruhsatnamesi Maarif İdaresince yazılıp mühürlendikten sonra vali veya gayri mülhâk liva mutasarrıfı tarafından tasdik edilerek kurucuya teslim olunur. Okul kurucusu yabancı uyruklu olan mekteplere ait dilekçeler Maarif Nezaretince sebep gösterilmeksizin reddedilebilir. Esasen kabule değer görülen başvurular hakkında mahallerinden alınacak cevap üzerine gerekli inceleme yapılarak uygun görüldüğü ruhsatnameye bağlı uygulamanın yapılması Maarif Nezareti tarafından mahallerine bildirilir (Unat, 1927: 312-313). Ancak açılmak istenen okulun âli derecede yani yüksek okul seviyesinde olması sebebiyle Maarif Nezaretinden görüş sorulması ihtiyacı doğmuştur.

Maarif Nezareti bu konuyu, incelenmesi için Heyet-i Teftişîye Müdiriyyet-i Umûmiyesine (Teftiş Kurulu Genel Müdürlüğüne) havale etmiştir (BOA., MF. HTF. 9/68). Belgeler arasında yer alan küçük bir pusulada (BOA., MF. HTF. 9/54) bu meselenin incelenmesi ve görüş bildirilmesi için Heyet-i Teftişîye üyelerinden Abdülfeyyaz Tevfik Bey’in görevlendirildiği anlaşılmaktadır. Her ne kadar pusulanın kime ait olduğu belli olmasa da bu kişinin görevlendirme yetkisini kullanmasından Heyet-i Teftişîye başkanı olduğu kanaatini uyandırmaktadır. Pusulada Tevfik Bey’den Hususi Mekteb-i Hukuk için kurucusunun fikrinin etraflıca alınması gerektiği için Nuri Bey’le görüşmesi istenmektedir. Ayrıca Hükümetin Hukuk Medresesinin (Fakültesinin) olduğu belirtilerek mevcut şartlarda böyle bir girişimi gerekli kılan sebebin ne olduğu sorusunun akabinde işlemlerin yapılmasının ardından meselenin meclise (Meclis-i Kebir-i Maarife) sevk edileceği belirtilmektedir. Pusulanın sonunda talimatnamenin buna ilişkin maddelerinin ise Artin Efendi’den öğrenilmesi istenmektedir.

Türkiye’de İlk Özel Hukuk Okulu Açma Teşebbüsü

Bu emirle işe koyulan Tevfik Bey, konuya ilişkin yaptığı görüşme neticesinde edindiği bilgileri ve görüşlerini ihtiva eden bir rapor düzenlemiştir. Bu rapora istinaden temize çekilen yazı (BOA., MF. HTF. 9/68) İstanbul Maarif Müdürlüğünün tezkeresine derkenar olarak 20 Teşrin-i Sani 1336/20 Kasım 1920’de son kararın verileceği Meclis-i Kebir-i Maarife sevk edilmiştir. Tevfik Bey, konuya dair yazısını iki defa müsvedde şeklinde kırmızı mürekkeple yazmış, yine temize çekilmek üzere son bir müsvedde daha yazmıştır. Bu müsveddeler arasında yapılan incelemeler neticesinde küçük farklılıklar bulunmakla beraber kırmızıyla yazdığı ilk karalamada eğik bir şekilde “ve şimdiye kadar henüz âli derecede bulunup bulunmadığı mevki-i münakaşada bulunan Ticâret-i Bahriye Mektebinden” ibaresi mevcuttur (BOA., MF. HTF. 9/52)⁵. Buradan Tevfik Bey’in hususi statüdeki Milli Ticaret-i Bahriye Kapudan Mektebinin yüksek okul seviyesinde olup olmadığının tespit edilerek kurulmak istenen Hukuk Mektebi’ne isnat teşkil edip etmeyeceğini belirleme niyetini taşıdığı algılanmaktadır. Nitekim Mevzubahis Ticaret-i Bahriye Mektebi’yle ilgili okulun ruhsatında kısmen âli kısmen idadi derecesinde olduğu belirtilmişse de mezunlara verilen belgeler, bir müddet yüksek okul diploması olarak itibar görmemiştir (Nurdoğan, 2010: 112, 113). Bu tartışma, programları tetkik edilerek, 10 Kanun-ı Sani 1336/10 Ocak 1920’de okulun iptidaiye ve taliye sınıflarını içeren âli (yüksek) derecede bir meslek mektebi olarak kabul edilmesiyle son bulmuştur (BOA., MF. HTF. 8/84). Ancak Tevfik Bey’in daha sonra yazdığı metinde bu okula hiç değinmemesi, yukarıda belirtilen niyetinin kuvveden fiile geçmediğini göstermektedir.

Öte yandan özel Hukuk Mektebi açma talebi, âli derecede özel okullara dair mevzuat eksikliğini de ortaya çıkarmıştır. Keza konuya ilişkin yazıda, Mekâtib-i Hususiye Talimatnamesinin 17. ve 31. maddelerinde geçen kısıtlı bilgilerden başka özel yüksek okul açmaya yönelik açıklayıcı bir malumat olmadığı vurgulanmaktadır. Bunlardan 17. maddede,

“Hususi Dârümuallimîn (erkek öğretmen okulu) ve Dârümuallimât (Kadın Öğretmen Okulu) küşadına mezuniyet itası meslek-i tedrise ait tatbikattan başka fenn-i terbiye ve Türk lisan ve edebiyatı ve tarih ve coğrafya ve riyâziyât ve mebâdi-i fünûn tedris edebilecek bir heyet-i talimiyye bulunduğuunun Maarif Vekaleti (Nezareti) nezdinde mûcib-i kanaat olacak derecede isbât edilmesine mütevakkıftır.” (Unat, 1927: 316)

⁵ Belgenin aslı için bkz. Ek II.

İbaresıyla hususi Dârümuallimîn ve Dârümuallimât açılmasına izin verilmesi bahsi geçmektedir. 31. maddenin son kısmında ise;

Ancak âli derecede bulunan mekâtib-i hususiye müdavimlerinden huruç imtihanlarını muâdil mekâtib-i resmîyede vermeyenler Türkiye’de icrâ-yı sanat veya hidemât-ı umûmiyeden birine intisap edemeyeceklerinden şahâdetnâmeleri tasdik olunmaz.”

Denilerek (Unat, 1927: 320) yüksek okul seviyesinde bulunan özel okullara devam edenlerden çıkış imtihanlarını okullarına denk resmi mekteplerde vermeyenlerin diplomalarının onaylanmayacağı belirtilmektedir. Resmi Dârümuallimîn ve Dârümuallimâtın bile âlîlik sıfatını ancak Darülfünuna devam eden öğrencilerine nazaran sahip olmaları ve özellikle 31. maddenin sonundaki ibarenin de vaktiyle siyasi zorunluluklardan ötede beride açılmış bu tür mektepleri bir dereceye kadar resmi denetimde tutmak amacıyla ilave edilmiş bulunması ihtimalleri göz önünde tutulmuştur.

Ayrıca Tevfik Bey’in talebiyle yaptığı sözlü açıklamada Nuri Bey, kurmayı tasarladığı okul hakkında bazı bilgiler vermiştir. Buna göre Nuri Bey, dört yıllık Hukuk Fakültesi öğrenimini üç yılda vermeyi planlamaktadır. Mektebe giriş ve kabul imtihanlarını, ibtidâi okullarını bitirmiş veya sultanilerin altıncı sınıfında okumuş çocukların başarabilecekleri seviyede kolaylaştırarak okula öğrenci çekmeyi hedeflemektedir. Dahası dersleri serbest idare edip sınıf aralarındaki imtihanlardan vazgeçmekle birlikte eğitim kadrosunu Hukuk Fakültesi’nin eski ve yeni hocalarından seçip mektebi bitirenleri 31. Madde uyarınca imtihan olmak üzere Hukuk Fakültesine gönderecektir. Bu ifadeler Heyet-i Teftişîye Dairesince dikkate değer bulunmuştur. Nitekim resmi Hukuk Fakültesinin sultanilerin devre-i ûlalarını tamamlamış ve ciddi imtihanlara tabi tutulmuş öğrencilere dört yılda verebildiği bir tahsili üç seneye indirmesi ve özellikle imtihan kaydına tabi olmayan çocukları istenilen derecede çalıştırmağa muvaffak olunması, düşünölmeye değer fikirler olarak kabul edilmiştir. Bu bağlamda meselenin araştırılması ve bilhassa Mekatib-i Hususiye Talimatnamesinin 31. Maddesinin sonundaki (âli derecede mektep) tabirinin kapsamıyla uygulama kabiliyeti ve genel bir hale getirilmesinin sorulması için Meclis-i Kebir-i Maarife havale edilmiştir (BOA., MF. HTF. 9/68).

Mecliste yapılan görüşme neticesinde çıkan karar, olumsuz olmuştur.⁶ Okula ruhsat verilmemesinin sebepleri arasında Meclisçe de düşünce ve ifadeleri dinlenmek istenen Nuri Bey’in

⁶ Bu husustaki belgenin aslı için bkz. Ek III.

Türkiye’de İlk Özel Hukuk Okulu Açma Teşebbüsü

mükerreren yapılan davetlere gelmemiş olması da vardı. Ama asıl sebep, Heyet-i Teftişîye Müdiriyet-i Umumiyesine verdiği ifadelerle göre Nuri Bey’in açmak istediği özel Hukuk Okulunun mekâtib-i âliyenin (Yüksek okulların) vasıfları ve kuruluş şartlarıyla bağdaşmamasıydı. Dolayısıyla Meclis, istenilen ruhsatın verilmesinin doğru olmayacağını ittifakla karar vermiştir (27 Kanun-ı Evvel 336/27 Aralık 1920). Verilen bu karar, iki gün sonra İstanbul Maarif Müdürlüğüne iletilmiştir.

Sonuç

Böylelikle Türkiye’de ilk özel hukuk açma girişimi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Öncelikle Hükümetin teklif sahibinin amacını anlamaya yönelik bir gayreti görülmektedir. Ancak bu hususa pek sıcak bakılmadığı bahsi geçen pusuladaki ifadelerden anlaşılmaktadır. Yetkililerce, kurucunun teklifi ilk başta kuşkuyla karışık ilginç de bulunmuştur. Fakat hukuk tahsilinin ciddi bir program ve öğretim sürecine bağlı olması, kurucunun bu konudaki samimiyetinin de sorgulanmasına yol açmıştır. Baştan reddedilmeyerek incelenmeye değer bulunsa da Nuri Bey’in, kuracağı okulla ilgili verdiği şifahi bilgilerin ötesinde yeterli ve ikna edici bir program ortaya koyamaması ruhsat alamamasında etkili olmuştur. Meclisin çağrılarına cevap vermemesi ise talebinin zaten reddedileceğini bilmesi veya öngörmesinden kaynaklanabileceği de ihtimaller arasındadır. Neticede Türkiye’de ilk özel Hukuk Fakültesi’nin açılması, bu teşebbüsten ancak 76 yıl sonra Yeditepe Üniversitesi bünyesinde gerçekleşebilmiştir.

Kaynakça

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Belgeleri (BOA):

Maârif Nezâreti, Heyet-i Teftişîye Fonu (MF. HTF.): 8/84; 9/52; 9/54; 9/68.

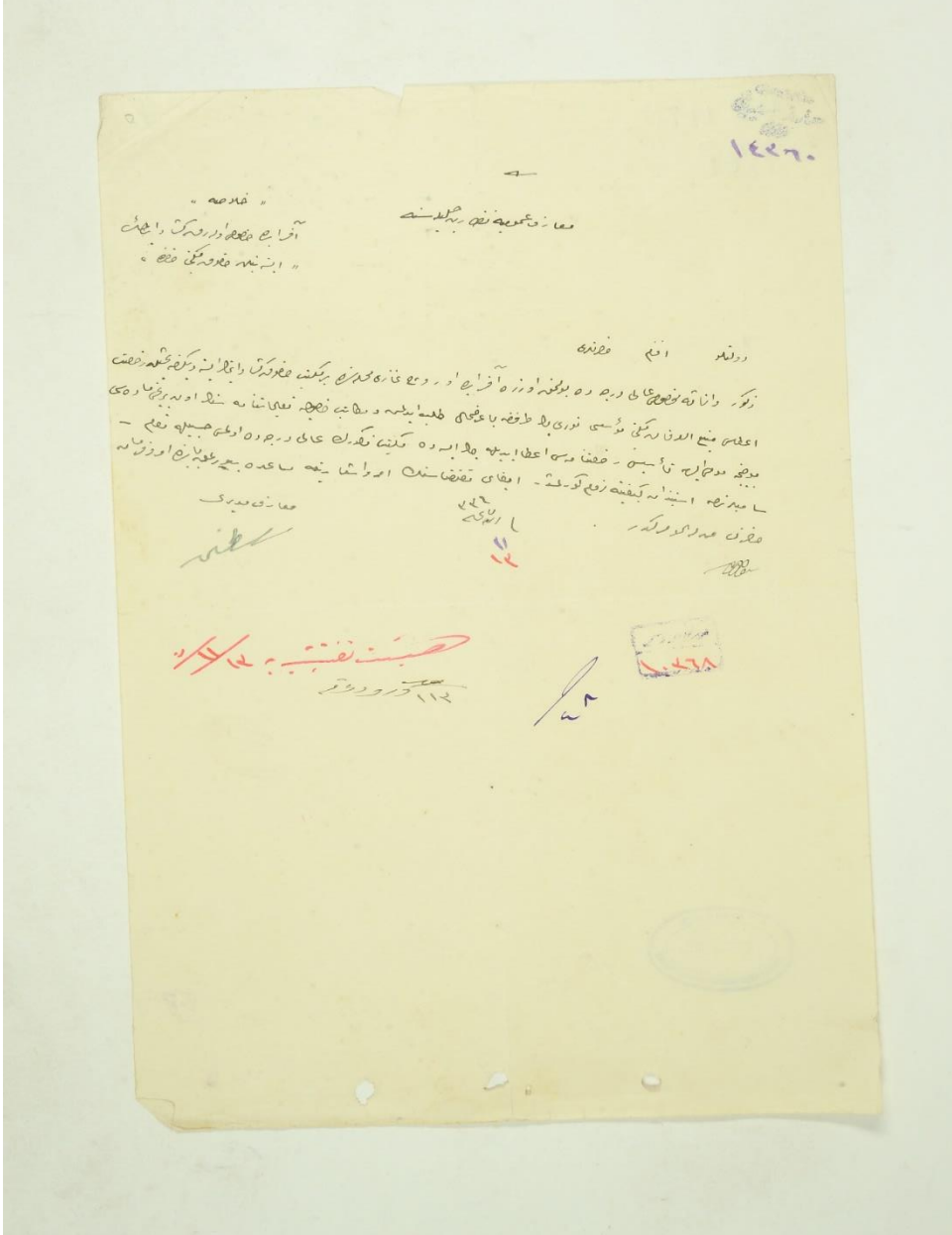
Araştırmalar, Kitaplar ve Referanslar

- Bozkurt, G., 2010. *Batı Hukukunun Türkiye’de Benimsenmesi: Osmanlı Devleti’nden Türkiye Cumhuriyeti’ne Resepsiyon Süreci (1839-1939)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 238s.
- Demirel, F., 2010. *Adliye Nezareti: Kuruluşu ve Faaliyetleri (1876-1914)*, Boğaziçi Üniversitesi Yayinevi, İstanbul, 344s.
- Ergin, O. N., 1940-1942. *Türkiye Maarif Tarihi*, C. II-IV, Osmanbey Matbaası, İstanbul, 1163s.
- Ergün, M., 1996. *II. Meşrutiyet Döneminde Eğitim Hareketleri (1908-1914)*, Ocak Yayınları, Ankara, 441s.
- Koçer, H. A., 1991. *Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 273s.
- Koyuncu, N., 2012. “Hukuk Mektebinin Doğuşu”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16 (3), ss. 163-186.
- Mahmud Cevad, 2001. *Maarif-i Umumiye Nezareti, Tarihçe-i Teşkilat ve İcraatı – XIX. Asır Osmanlı Maârif Tarihi*, haz., Taceddin Kayaoğlu, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 512s.
- Mekâtib-i Husûsiye Tâlimât-nâmesi, 1339. Matbaa-i Amire, İstanbul, 15s.
- Nurdoğan A. M., 2010. “Osmanlı Devleti’nde Tüccar Kaptan Yetiştirme Çabaları”, *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 31, ss. 103-122.
- Özalp, R., 1982. *Milli Eğitimle İlgili Mevzuat (1857-1923)*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 812s.
- (Unat), F. R., 1927. *Maarif Düsturu*, C. I, Maarif Vekaleti, İstanbul, 640s.
- Unat, F. R., 1964. *Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 200s.

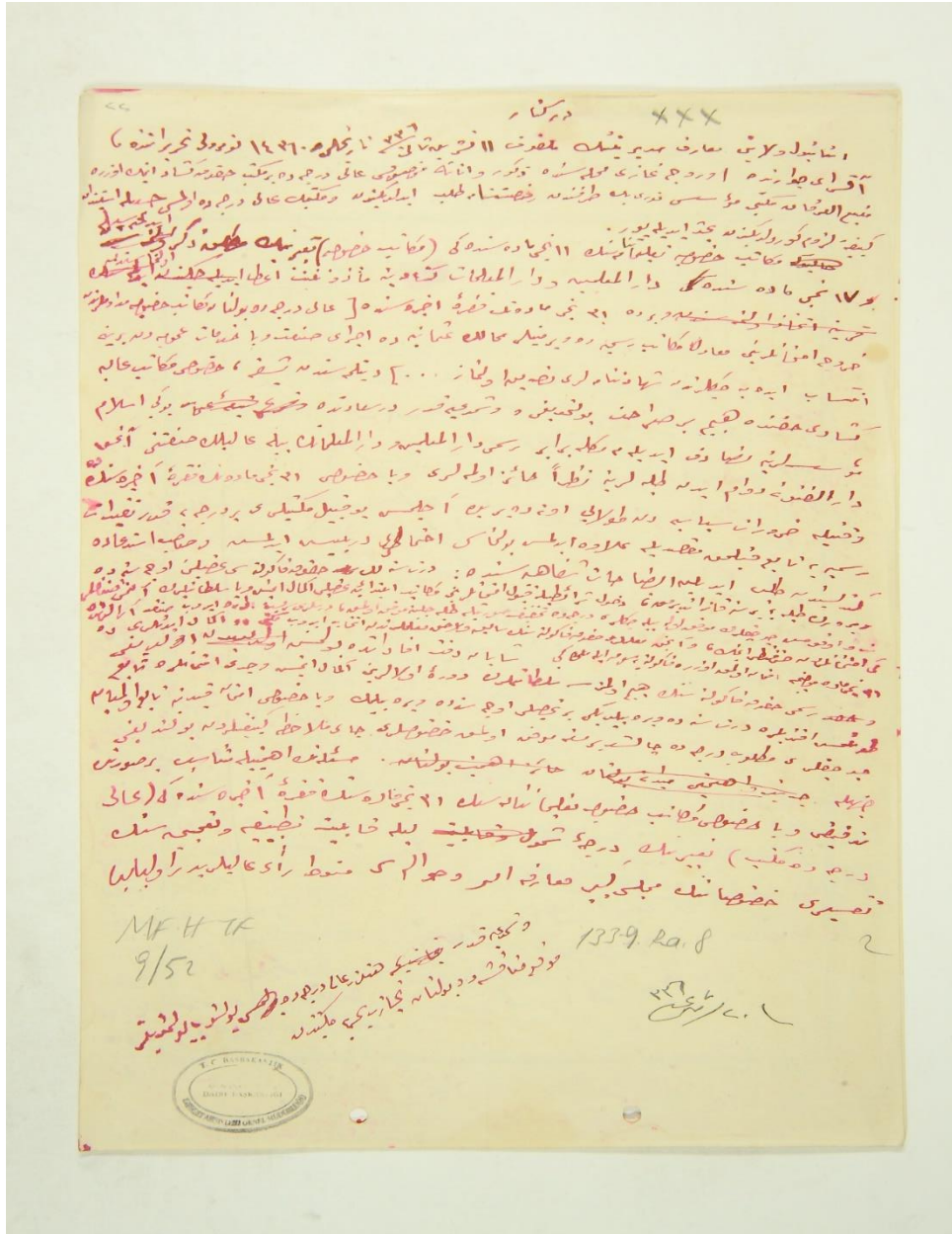
Türkiye'de İlk Özel Hukuk Okulu Açma Teşebbüsü

Ekler:

Ek I: İstanbul Maarif Müdürünün Maarif Nezaretinden Hususi Hukuk Mektebi Açma Talebiyle İlgili Görüş İsteddiği Yazısı (BOA., MF. HTF, 9/68).

Ek II: Tevfik Bey'in Yazmış Olduğu Raporun Şahsi Müsveddesinin 2. Sayfası (BOA., MF. HTF, 9/52).

Ek III: Meclis-i Kebir-i Maarif in Özel Hukuk Mektebi Açma Başvurusuna Ret Kararı Verdiğini Bildirir Resmi Belge (BOA., MF. HTF. 9/68).

مجلس كبير معارف قفقيا
مجلس كبير معارف قفقيا
شعبه حقوق
شماره ۲۹۱
شماره ۲۹۱

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله
خاتم النبيين

مجلس كبير معارف قفقيا
مجلس كبير معارف قفقيا
شعبه حقوق
شماره ۲۹۱
شماره ۲۹۱

شماره ۲۸
شماره ۲۸